

ĐỘNG CƠ TIẾP TỤC HOẠT ĐỘNG LAO ĐỘNG CỦA NGƯỜI VỀ HƯU Ở HÀ NỘI

Hoàng Mộc Lan

Khoa Tâm lý học, Trường ĐH Khoa học Xã hội & Nhân văn.

Ở nước ta hiện nay số người cao tuổi đã lên đến 10 triệu người, chiếm 11% dân số cả nước. Quá trình chuyển đổi nền kinh tế tập trung bao cấp sang nền kinh tế thị trường định hướng XHCN làm tăng trưởng kinh tế, tăng mức sống của nhiều nhóm dân cư, song cũng có nhiều biến động thiếu ổn định về điều kiện sống, khiến cho các nhóm dân cư yếu thế trong xã hội, trong đó có lớp người cao tuổi có khả năng thích ứng thấp khi gặp khó khăn. Trong tình hình lao động dư thừa như hiện nay và trong các lĩnh vực hoạt động chuyên nghiệp, đều đòi hỏi trình độ chuyên môn cao thì tìm kiếm được một việc làm thích hợp với người về hưu là rất khó khăn, đặc biệt là ở các thành phố. Một số cơ quan, công ty, doanh nghiệp Nhà nước đã và đang nghiên cứu để sử dụng chất xám, khả năng của những người về hưu, nhất là những người vừa mới rời khỏi dây chuyền sản xuất và nếu được làm việc trí tuệ vẫn minh mẫn và sức khoẻ vẫn tốt, nhằm phát huy một cách phù hợp sự mong muốn tiếp tục được làm việc của họ.

Nói tới hoạt động lao động của người về hưu, trước hết cần nói tới động cơ lao động của họ. Đây là yếu tố tâm lý quan trọng có ảnh hưởng quyết định tới việc người về hưu chọn làm việc gì, ở đâu, thời gian làm việc như thế nào, làm việc với ai, với tổ chức nào... Để tìm hiểu vấn đề này, chúng tôi đã tiến hành điều tra năm 2006 ở một số quận nội thành Hà Nội, cụ thể là các quận Đống Đa, Thanh Xuân, Hai Bà Trưng, Ba Đình là những nơi có số lượng người về hưu chiếm tỷ lệ cao ở Hà Nội. Khách thể bao gồm 600 người về hưu, nữ tuổi từ 55 đến 60, nam tuổi từ 60 đến 65, được chia thành 3 nhóm chính: Nhóm trí thức có trình độ đại học trở lên (108 người), nhóm công nhân có trình độ THPT (309 người), nhóm nhân viên phục vụ có trình độ THCS trở xuống (183 người).

Bảng 1. Động cơ tiếp tục hoạt động lao động của người về hưu (%)

Động cơ	Thành phần	Trí thức	Công nhân	Nhân viên phục vụ
Muốn là người có ích cho xã hội		40	23	20
Muốn tăng thu nhập cho gia đình		45	54	57
Lương hưu không đủ để chi tiêu hàng tháng		52	67	66
Khó rời bỏ công việc đang làm		45	23	20
Cảm thấy khoẻ mạnh hơn		28	36	31
Không muốn xa rời đồng nghiệp		28	32	30
Tăng thêm thu nhập ngoài trợ cấp tiền hưu		44	53	57
Tiết kiệm tiền cho tuổi già		26	21	25
Không muốn sống phụ thuộc vào người thân		26	31	37
Không muốn ở nhà làm nội trợ		16	24	20

Hoạt động lao động của các nhóm người về hưu rất khác nhau. Những người trí thức như giáo viên, bác sĩ, kỹ sư, cán bộ nghiên cứu... rời khỏi nơi làm việc sau khi nhận chế độ nghỉ hưu muộn hơn so với các nhóm khác. Sở dĩ có hiện tượng này là do khá nhiều cơ quan, trường học, bệnh viện, doanh nghiệp, tổ chức phi chính phủ... cần lao động có trình độ, kinh nghiệm nghề nghiệp cao và người về hưu vẫn quan tâm đến công việc, có nguyện vọng tiếp tục làm việc.

Trong số những động cơ tiếp tục hoạt động lao động của người về hưu thì động cơ lương hưu thấp, tăng thêm thu nhập giữ vị trí cao nhất. Trong cơ cấu thu nhập thì trợ cấp hưu chiếm 70%, làm thêm 16%, các khoản thu nhập khác 14%. Đa số người về hưu cho rằng, khó khăn lớn hiện nay của họ là thu nhập thấp, không đủ để chi phí cho các điều kiện ăn, ở và khám chữa bệnh. Họ mong muốn vẫn có được mức thu nhập như trước khi nghỉ hưu, một mặt để tự lo cho cuộc sống, mặt khác, giữ được sự ổn định về kinh tế của gia đình. Thu nhập cao hơn cho mỗi thành viên trong gia đình cũng là nguyên nhân chủ yếu để người về hưu mong muốn tiếp tục làm việc. Động cơ tăng thêm thu nhập ảnh hưởng đến hoạt động lao động là động cơ chủ yếu của các nhóm người về hưu.

Ngoài ra, nhóm trí thức về hưu đang tiếp tục hoạt động lao động còn có một động cơ xếp vị trí thứ hai, đó là sự gắn bó, tình yêu nghề nghiệp, để được sống có ích cho xã hội.

Tổng hợp những động cơ tiếp tục hoạt động lao động của người về hưu hiện nay có thể chia ra 3 loại chính. Loại động cơ thứ nhất - động cơ bên trong, xuất phát từ sự quan tâm đến công việc, tập trung ở nhóm trí thức như giáo viên, bác sĩ, kỹ sư, chuyên gia kinh tế, kỹ thuật, chính trị, xã hội đang đảm nhiệm những nhiệm vụ xã hội quan trọng.

Loại động cơ thứ 2 - động cơ bên ngoài, được hình thành từ vấn đề thu nhập từ lao động và sự cố gắng vươn tới nhằm thoả mãn về vật chất. Về cơ bản,

đây là đặc điểm của những người đứng tuổi có thu nhập thấp và những người có trình độ học thức không cao.

Loại động cơ thứ 3 - động cơ duy trì cuộc sống vốn đã quen thuộc do có điều kiện làm việc dễ chịu, cường độ lao động nhẹ nhàng.

Điều tra của chúng tôi cho thấy, hơn 50% người về hưu ở độ tuổi này vẫn muốn tiếp tục duy trì lao động nghề nghiệp do tiền lương hưu thấp, thói quen làm việc và mong muốn giao tiếp với mọi người trong cơ quan, cơ sở mà họ đã sống, gắn bó nhiều năm.

Động cơ tăng thêm thu nhập của người về hưu thường là để đảm bảo chi phí của bản thân và gia đình hàng tháng và để tích lũy cho việc chăm sóc sức khỏe tuổi già, hỗ trợ cho con cái khi xây dựng gia đình riêng. Trong số các động cơ xã hội tiếp tục hoạt động lao động thì ý kiến tập trung nhiều nhất là động cơ giữ gìn sự sáng khoái, khỏe mạnh, giao tiếp với đồng nghiệp, mọi người. Tiếp đến là tình yêu đối với công việc, cuối cùng là mong muốn dùng thời gian làm việc có ích cho xã hội.

Sự hấp dẫn với hoạt động lao động của nhóm trí thức về hưu chính là nội dung của công việc, của nhóm công nhân ngoài nội dung công việc còn là những việc vừa sức, tiêu phí ít năng lượng thể chất. Đối với nhóm nhân viên phục vụ, có trình độ văn hoá thấp, thì họ thích làm công việc chân tay đơn giản, không nặng nhọc về thể chất và tinh thần.

Những động cơ làm cho người về hưu không tiếp tục hoạt động lao động thông thường là họ tự đánh giá sức khỏe kém, mong muốn có quyền được nghỉ ngơi khi nghỉ hưu, phụ nữ chăm sóc các cháu hoặc trông nom những người ốm đau trong gia đình.

Tóm lại, qua nghiên cứu nói trên có thể thấy rằng, nhu cầu tiếp tục hoạt động lao động của người về hưu là rất cần thiết. Người về hưu đã và đang phát huy trí tuệ, kinh nghiệm, khả năng, vai trò của mình trong các chương trình y tế, giáo dục, kinh tế, văn hoá, xã hội, an ninh, quốc phòng, sáng tạo trong các lĩnh vực khoa học kỹ thuật... góp phần nâng cao chất lượng cuộc sống và tạo ra nhiều của cải vật chất cho xã hội. Hoạt động lao động giúp cho họ có sức khỏe tinh thần tốt hơn, trẻ trung hơn, làm chậm lại quá trình lão hoá và kéo dài tuổi thọ.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Văn Khang (chủ biên). *Trí thức bách khoa về người cao tuổi*. NXB Thông tin, 2004.
2. Phạm Khuê. *Bệnh học tuổi già*. NXB Y học, Hà Nội, 1993.
3. Phạm Khuê. *Chăm sóc người có tuổi*. NXB Y học, Hà Nội, 1993.
4. Grace J. Craig, Don Baucum. *Tâm lý học phát triển* (bản tiếng Nga). NXB Prentice Hall, 2004.